МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему «Етика та виклики журналістики під час війни: як працювати в умовах інформаційної агресії»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 6.0611-ж-з
спеціальності С7 журналістика
освітньої програми «Журналістика»
Рогова Д. С.
Керівник: доц., к. філол. н. *Усманова О. В.*
Рецензент: доц., к. філол. н. *Пирогова К. М.*

Запоріжжя 2025

ЗМІСТ

Реферат 3

Завдання.....5

Вступ.....7

Розділ 1. Теоретичний контекст журналістської діяльності у військових конфліктах.....9

1.1.Особливості журналістської діяльності в умовах війни.....9

1.2.Етичні аспекти та безпека роботи журналіста в умовах воєнного стану.....14

Розділ 2. Супровідна записка до творчого проєкту.....21

2.1 Опис та обґрунтування творчого проєкту 21

2.2 Опис цільової аудиторії та особливостей просування продукту.....22

2.3 Формально-змістові характеристики проєкту 23

2.4 Особливості оформлення проєкту.....27

2.5 Технічні і програмні засоби.....27

2.6 Зв`язок із творчих доробок.....28

Висновок.....30

Список використаних джерел.....33

Додаток А. Сценарії подкастів……....36

Додаток Б. Список матеріалів портфоліо……....50

Декларація академічної доброчесності……...…52

Absract……..53

РЕФЕРАТ

Тема кваліфікаційної роботи бакалавра: «Етика та виклики журналістики під час війни: як працювати в умовах інформаційної агресії».

Обсяг основного тексту: 26 сторінок.

Кількість використаних джерел: 22.

Мета роботи – дослідити етичні засади та професійні вимоги до журналістської діяльності в умовах воєнного часу, зокрема в період російсько-української війни, а також сформувати рекомендації для медійників щодо роботи з чутливою інформацією в умовах інформаційного спротиву.

Для досягнення мети передбачено виконання таких завдань:

1) проаналізувати сутність понять «етика журналіста», «інформаційна війна», «дезінформація»;

2) вивчити роль медіа в умовах збройного конфлікту та приклади роботи журналістів у зонах бойових дій;

3) визначити обмеження, вимоги та професійні стандарти, яких має дотримуватися журналіст у висвітленні війни;

4) окреслити інструменти боротьби з фейками та інформаційною агресією в умовах війни;

5) презентувати поради для журналістів щодо етичної поведінки у кризових умовах.

Об’єкт дослідження – подкасти про журналістську діяльність у період війни.

Предмет дослідження – етичні норми, вимоги та практичні виклики журналістської професії у період воєнного конфлікту.

Формально-змістові характеристики проєкту. Кваліфікаційна робота є аналітичним та практичним дослідженням, спрямованим на осмислення ролі журналіста у висвітленні воєнних подій. У роботі здійснено аналіз інформаційного впливу на суспільство, описано основні етичні конфлікти, з якими стикаються журналісти на війні. Теоретичні положення підкріплено

прикладами роботи українських медіа у період повномасштабного вторгнення РФ. Практична частина містить методичні рекомендації для фахівців медійної сфери щодо збереження професійних стандартів та боротьби з інформаційними загрозами.

Проект покликаний підвищити обізнаність журналістів та редакторів щодо важливості етичного підходу до висвітлення війни, забезпечити підтримку медіаспільноті в умовах високого інформаційного навантаження, а також сприяти формуванню довіри до українських ЗМІ як інструменту демократичного суспільства.

Ключові слова: журналістика, етика, війна, дезінформація, стандарти, ЗМІ.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет журналістики
Кафедра журналістики
Рівень вищої освіти – бакалавр
Спеціальність С7 журналістика
Освітня програма «Журналістика»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Чернявська Л. В.

«06» травня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Роговій Дар'ї Сергіївні

1. Тема роботи – «Етика та виклики журналістики під час війни: як працювати в умовах інформаційної агресії» (Ethics and Challenges of Journalism During War: How to Work in Conditions of Information Aggression),

керівник роботи – Усманова Олена Вікторівна, доц., к. філол. н.,

затверджені наказом ЗНУ від «07» листопада 2024 року №1782-с.

2. Строк подання студентом роботи – 17 травня 2025 р.
3. Вихідні дані до роботи – праці таких дослідників: Н. Зражевська, В. Заїка, В.Іванов, В. Сердюк, Н. Кодацька, Т. Літвінова-Михальонок, В. Улибін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: 1) проаналізувати сутність понять «етика журналіста», «інформаційна війна», «дезінформація»; 2) вивчити роль медіа в умовах збройного конфлікту та приклади роботи журналістів у зонах бойових дій; 3) визначити обмеження, вимоги та професійні стандарти, яких має дотримуватися журналіст у висвітленні війни; 4) окреслити інструменти боротьби з фейками та інформаційною агресією в умовах війни; 5) презентувати поради для журналістів щодо етичної поведінки у кризових умовах.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Завдання видав (дата і підпис)	Завдання прийняв (підпис)
Вступ	Усманова О.В., доц.	20.11.2024	20.11.2024
1 розділ	Усманова О.В., доц.	12.12.2024	12.12.2024
2 розділ	Усманова О.В., доц.	02.02.2025	02.02.2025
Висновки і додатки	Усманова О.В., доц.	14.04.2025	14.04.2025

Дата видачі завдання – 19 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Скласти графік виконання роботи, визначити мету, завдання, об’єкт, предмет дослідження	25.11.2024	Виконано
2	Написати попередній варіант вступу і змісту. Дібрати наукову літературу, визначити емпіричні джерела.	04.12.2024	Виконано
3	Опрацювати літературу, написати теоретичну частину, оформити список літератури	27.01.2025	Виконано
4	Доробити творчий проєкт, скласти його опис та обґрунтування.	17.03.2025	Виконано
5	Сформувати список творчого доробку, написати всі інші підрозділи практичної частини.	25.03.2025	Виконано
6	Написати висновки і остаточний варіант вступу.	20.04.2025	Виконано
7	Оформити всі додатки.	26.04.2025	Виконано
8	Пройти рецензування. Здати роботу на нормоконтроль.	12.05.2025	Виконано
9	Виправити недоліки оформлення і здати роботу на кафедру.	17.05.2025	Виконано

Студентка _____ Д. С. Рогова

Керівник роботи _____О. В. Усманова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ М. В. Чабаненко

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, питання журналістської етики, достовірності, а також інформаційної безпеки набули надзвичайної ваги. Журналісти, як вітчизняні, так і зарубіжні, опинилися на передовій не лише фізично, але й у медійному сенсі – щодня фіксуючи злочини агресора, розповідаючи історії людей, які пережили окупацію, втратили домівки, рідних і віру в стабільність світу.

Етична складова журналістської роботи під час війни вимагає нового рівня відповідальності: кожне слово, кожен факт, кожна світлина здатні як об'єднати суспільство, так і спричинити паніку або ворожнечу. В умовах інформаційної агресії, коли ворог цілеспрямовано використовує пропаганду як зброю, українські медіа мають дотримуватися високих стандартів правдивості, незалежності, професійної етики, при цьому не втрачаючи здатності підтримувати бойовий дух населення та міжнародну солідарність.

Особливо складним є балансування між правом суспільства на інформацію та необхідністю не нашкодити ані військовим операціям, ані жертвам конфлікту. Водночас виклики, що постали перед журналістами – фізична небезпека, психологічне вигорання, цензура, дезінформація, – формують нові етичні дилеми, які потребують ретельного осмислення.

Мета роботи – дослідити етичні засади та професійні вимоги до журналістської діяльності в умовах воєнного часу, зокрема в період російсько-української війни, а також сформувати рекомендації для медійників щодо роботи з чутливою інформацією в умовах інформаційного спротиву.

Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання**:**

1) проаналізувати сутність понять «етика журналіста», «інформаційна війна», «дезінформація»;

2) вивчити роль медіа в умовах збройного конфлікту та приклади роботи журналістів у зонах бойових дій;

3) визначити обмеження, вимоги та професійні стандарти, яких має дотримуватися журналіст у висвітленні війни;

4) окреслити інструменти боротьби з фейками та інформаційною агресією в умовах війни;

5) презентувати поради для журналістів щодо етичної поведінки у кризових умовах.

Об'єкт дослідження – подкасти про журналістську діяльність у період війни.

Предмет дослідження – етичні норми, вимоги та практичні виклики журналістської професії у період воєнний конфлікт.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури. Обсяг основної роботи – 26 сторінок. Список використаної літератури включає 22 найменування (викладених на 2 сторінках).

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

1.1 Особливості журналістської діяльності в умовах війни

Наприкінці лютого 2022 року між Росією та Україною знову спалахнула війна, яка стала не просто новим ескалацією геополітичного конфлікту, а й поштовхом до глибоких змін у місцевій журналістиці. Цей збройний конфлікт, сповнений трагізму та героїзму, не обмежився перерозподілом пріоритетів у медіа та зміною фокусу уваги ЗМІ, а й поставив перед українськими журналістами безпрецедентні виклики, вимагаючи від них виняткового рівня професійної майстерності, етики та громадянської мужності. Як і будь-який інший збройний конфлікт, війна в Україні призвела до значних змін у роботі ЗМІ та журналістській діяльності. Серед основних змін можна виділити такі:

1. Зміна інформаційного середовища: війна призвела до звуження медіапростору, обмеження доступу до інформації та посилення державного контролю. Багато ЗМІ були змушені припинити свою діяльність або перейти на роботу в Інтернеті.

2. Посилення пропаганди та дезінформації: в умовах війни інформація стала зброєю, і всі сторони конфлікту використовували пропаганду та дезінформацію для досягнення своїх цілей. Журналісти зазнають подвійного тиску з боку своїх країн і ворожих сил.

3. Зростання ризиків для журналістів: війна зробила роботу журналістів небезпечною. Вони наражаються на ризик бути обстріляними, викраденими або вбитими. Крім того, вони можуть зазнавати переслідувань, погроз і тиску з боку різних сил.

4. Психологічний тиск: війна мала величезний психологічний вплив на журналістів, які були змушені працювати в умовах стресу, страху та невизначеності. Вони стикаються з травматичними подіями, втратами та людськими трагедіями. Міжнародний досвід підтверджує ці тенденції. Під час

війни у В'єтнамі американські журналісти відіграли важливу роль у викритті правди про війну та формуванні антивоєнних настроїв [8, с. 36].

Однак вони також стикалися з цензурою та переслідуваннями з боку влади. Під час війни в Іраку американська армія використовувала тактику «інтегрованої журналістики», що викликало критику, оскільки журналісти могли втратити об'єктивність. Війна в Сирії стала прикладом ефективного використання соціальних мереж та громадянської журналістики для документування військових злочинів та поширення інформації, особливо в умовах обмеженого доступу традиційних ЗМІ.

Серед основних факторів, що впливають на роботу ЗМІ під час війни, виділяється інформаційна війна, яку Росія веде проти України. Ця багатовимірна операція, що виходить за рамки традиційного поняття пропаганди, є складною системою маніпулятивних технологій, спрямованих на дестабілізацію українського суспільства та ослаблення його оборонних можливостей.

Медіаагресія Кремля не обмежується спотворенням фактів, поширенням неправдивої інформації та побудовою альтернативної реальності, а також включає атаки на українську медіаінфраструктуру, дискредитацію національних інститутів та підрив довіри до джерел інформації.

Особливо небезпечним є змішаний характер російської інформаційної війни, яка органічно поєднує елементи кібервійни, психологічної війни та пропагандистської війни. Ці засоби, що використовують весь спектр сучасних комунікаційних технологій, дають змогу агресорам ефективно впливати на суспільну свідомість, поширювати паніку та соціальну напруженість, створюючи сприятливі умови для подальших військових операцій. В умовах тотальної інформаційної агресії українські журналісти стоять на передовій боротьби за правду, і їхня роль не обмежується лише документуванням подій, вони є активними учасниками інформаційної боротьби. Їхня професійна діяльність спрямована на об'єктивне висвітлення війни, протидію дезінформації та консолідацію суспільства, що набуває особливого значення в контексті збереження національної безпеки та захисту суверенітету України.

Дослідниця Н. Шифчук [12], яка вивчає витоки військової журналістики в Україні, зазначає, що ця журналістика сформувалася в надзвичайно складних умовах, спричинених збройним конфліктом на сході країни. За її спостереженнями, українські журналісти були в епіцентрі подій з моменту початку збройного конфлікту в Донбасі в 2014 році, де їхня роль не обмежувалася лише своєчасним інформуванням суспільства про розвиток конфлікту, а й вимагала пристосування до нового середовища роботи, яке загрожувало їхньому життю та здоров'ю.

Н. Шифчук зазначає, що «народження військової журналістики в Україні збіглося з проголошенням Донецькою і Луганською областями своєї незалежності під назвою «Народні республіки» [12, с. 264-265]. Цей період став «бойовим досвідом» для місцевих ЗМІ, які були змушені швидко перейти до військового висвітлення, набути нових професійних навичок і етичних стандартів. Робота під вогнем, життя з солдатами та добровольцями, дотримання інформаційної безпеки та уникнення розкриття військових об'єктів у репортажах – все це сформувало унікальний професійний образ українських військових журналістів, які поєднують в собі якості репортера, аналітика та психолога. В умовах збройного конфлікту зміна ролі журналіста є явищем, що заслуговує на увагу дослідників у сфері медіа.

З ролі спостерігача та передавача інформації в мирний час журналіст у стані війни опинився в епіцентрі подій та активним учасником медіаконфлікту – і це не просто зміна професійної діяльності, а глибока особистісна трансформація. Війна, з її екзистенційними викликами та драматичними конфліктами, вимагає від журналістів не тільки швидкого і точного висвітлення подій, а й уміння критично аналізувати інформацію, розуміти її вплив на суспільну свідомість і протистояти маніпуляціям [9]. Однак ця трансформація, яка надає журналістиці нового сенсу та соціального статусу, водночас породжує низку етичних дилем та професійних викликів. Збереження балансу між прагненням до об'єктивності та вимогами національної безпеки, дотриманням стандартів правдивості в умовах інформаційної війни, ризиком стати об'єктом

пропагандистського впливу або ненавмисним інструментом пропаганди – це лише деякі з проблем, з якими стикаються журналісти в умовах війни. Аналіз діяльності місцевих ЗМІ як організаційної структури та процесу трансформації, який вони переживають, є одним з основних напрямків досліджень Фонду розвитку ЗМІ (Media Development Foundation) [17].

Зокрема, аналіз даних вищезазначених дослідницьких проектів показує, що перелік основних викликів, з якими стикаються місцеві редактори в умовах війни, є досить стабільним. Водночас хід війни, її динаміка та непередбачуваність стали фактором, що сприяв появі інших ризиків, які безпосередньо впливають на діяльність ЗМІ: пряма загроза життю та здоров'ю команди, втрата ключових членів команди, психологічні травми та професійне вигорання співробітників, технічні проблеми, пов'язані з пошкодженням інфраструктури та обмеженням доступу до ресурсів, а також ймовірність повторної евакуації співробітників.

Однією з найбільших проблем залишається прагнення до швидкого висвітлення будь-якими засобами, що зумовлено, насамперед, жорсткою конкуренцією на медіа-ринку та бажанням редакторів випередити один одного у висвітленні подій. У гонитві за швидкістю журналісти інколи нехтують професійними стандартами, що негативно позначається на якості контенту. Ця проблема особливо гостро постає у конкуренції між професійними ЗМІ та анонімними Telegram-каналами, які позиціонують себе як місцеві чи національні джерела новин.

На відміну від журналістів, які працюють у легальних ЗМІ та дотримуються професійних стандартів, анонімні Telegram-канали не дбають про якість інформації та не перевіряють достовірність новин. Їхнє головне завдання – залучити якомога більше глядачів і підписників, навіть якщо для цього доведеться поширювати неперевірені чутки, неправдиву інформацію та сфабрикований контент.

Щоб зберегти свої провідні позиції на регіональному ринку, професійні ЗМІ змушені пристосовуватися до цих «правил гри» і приєднуватися до

«пропагандистської кампанії», щоб не втратити свою аудиторію. У контексті загальної війни це призвело до погіршення якості чутливого контенту, коли журналісти публікували неперевірену інформацію, необроблені фотографії та відео без відповідного маркування, щоб випередити своїх конкурентів.

Ця конкуренція призвела до серйозного спотворення роботи ЗМІ та негативного впливу на весь інформаційний простір. Редакції мали б зосередитися на наданні якісних новин, перевірці фактів та аналізі, але вони були змушені брати участь у «гонці» за увагу аудиторії, що призвело до поширення неперевіреної інформації та зниження довіри громадськості до ЗМІ. За спостереженнями Андрія Попурекіна, експерта Фонду розвитку ЗМІ (Media Development Foundation), у «2023 році моделі розподілу контенту не зазнали істотних змін порівняно з 2022 роком, оскільки ЗМІ активно адаптувалися до нових реалій воєнного часу» [3, с. 18].

Якщо 2022 рік ознаменувався сплеском попиту на оперативні новини через заворушення на фронті, то 2023 рік став роком стабілізації, нормалізації та адаптації до «серйозних новин». Питання розповсюдження контенту залишаються викликом і в 2025 році.

Серед цих викликів варто відзначити перешкоди, що створюються платформами, зокрема Meta, російські кібератаки на вебсайти та соціальні мережі, а також блокування доступу до Telegram на тимчасово окупованих територіях, що обмежує доступ громадськості та перешкоджає поширенню інформації.

Отже, в умовах збройного конфлікту сектор журналістики є складним, динамічним і багатовимірним і стикається з численними викликами, пов'язаними з інформаційною війною, пропагандою, цензурою та загрозами безпеці журналістів. У цих умовах здатність української преси ефективно виконувати свою соціальну місію стала надзвичайно важливою, що вимагає посилення незалежності ЗМІ, поліпшення медіакультури, вдосконалення механізмів перевірки фактів та забезпечення безпеки журналістів.

1.2 Етичні аспекти та безпека роботи журналіста в умовах воєнного стану

Тотальне вторгнення Росії на територію України призвело до кардинальних змін у роботі ЗМІ та медіасередовищі нашої країни. Введення в Україні надзвичайного стану [9] створило абсолютно нову ситуацію для виробництва та поширення інформації. У перші тижні військових дій було видано низку документів, що регулюють діяльність засобів масової інформації та розповсюджувачів інформації в Україні під час війни [2]. Однак ці документи не відображають етичних стандартів журналістської професії в умовах воєнного правового режиму в Україні, тому ці стандарти залишаються прерогативою окремих журналістів та сфери медіа в цілому. Відомо, що журналістська робота повинна відповідати відповідним стандартам.

У сфері медіа в Україні існують різні визначення та дискусії щодо поняття «стандарти». У нашому дослідженні ми взяли за основу точку зору українського дослідника М. Тімощука та спиралися на його трактування стандартів журналістської діяльності.

Стандарти журналістики – це сукупність керівних принципів, норм і правил, встановлених для професійних журналістів та осіб, які беруть участь у медіадіяльності. Ці керівні принципи, засади та правила містяться в загальноприйнятих міжнародних, національних, регіональних та редакційних стандартах (посібниках, довідниках, рекомендаціях) та інших правових або етичних документах [5].

Цей дослідник класифікував документи, що стосуються стандартів журналістської діяльності, за двома критеріями: тип (декларації, керівні принципи, стандарти, принципи та закони) та юрисдикція (міжнародні, національні, корпоративні та редакційні документи) [5]. Окрім журналістських стандартів, необхідно також враховувати принципи інформаційної політики в умовах правового режиму воєнного стану. Ці принципи мають важливий вплив на формування професійної етики журналістів. Наразі в академічних дискусіях

щодо принципів інформаційної політики українські дослідники визначили їх таким чином [5]:

– системність та об'єктивність подання інформації;

– забезпечення балансу між свободою вираження поглядів та правами особи, суспільства і держави, їх законними інтересами, а також взаємною відповідальністю всіх сторін;

– забезпечення прав, пов'язаних з персональними даними та їх обігом; – вибірковий контроль та передача «чутливої» інформації;

– захист інтересів держави, особливо в сфері інформаційної безпеки;

– забезпечення систематичності та координації дій національних адміністративних та наглядових органів у сфері інформації;

– забезпечення безпеки та захисту інформації, зокрема запобігання розголошенню інформації, забороненої законом (дотримання вимог національної та військової таємниці);

– запобігання зловживанню свободою засобів масової інформації з метою порушення прав людини та свобод.

Однак через відсутність офіційної декларації про стандарти та принципи інформаційної політики, нечіткість етичних норм та відсутність ефективних механізмів притягнення до відповідальності окремих журналістів або редакцій загалом, чинний Кодекс етики журналістів України неодноразово піддавався критиці з боку працівників ЗМІ та громадських організацій. В Україні наступні дослідники провели дослідження з питань етики журналістської професії та пов'язаних з нею питань: О. Кузнєцова, «Етика та етикет журналістики» [1]; Я. Ширченко, «Етика журналістики: проблеми та поняття (міжнародний та вітчизняний досвід)» [17]; Г. Миролюбенко, «Етика інформації в сучасному процесі комунікації (філософсько-етичний аналіз)» [6] та інші.

У своїх працях зазначені дослідники зосереджують увагу переважно на етичних нормах та професійних принципах журналістської діяльності. Зокрема, О. Кузнєцова сформулювала цілісне бачення етичного ідеалу журналіста в Україні, визначивши гуманність як ключову складову професійної етики. С.

Криворучко, у свою чергу, розглядає це питання крізь призму професійної етики журналістів на сучасному етапі демократичного розвитку України [14]. Загалом, вона є однією з перших дослідниць в незалежній Україні, яка систематично і глибоко узагальнила методику дослідження феномену професійної етики працівників журналістики. Вона вважає, що важливість професійної етики полягає в усвідомленні того, що «журналістика впливає на суспільну мораль і формує її культуру в період переходу до демократії» [14].

На думку О. Маруховської, «основні етичні принципи журналістської професії повинні включати: високий рівень професійної компетентності та об'єктивності, широка обізнаність та глибокий інтелект, чесність та справедливість, законність та справедливість, почуття соціальної відповідальності, патріотизм, повага до незалежності та територіальної цілісності України» [11]. Ми вважаємо, що ця думка є основою для формування етичних стандартів журналістської професії, особливо в умовах війни. На наш погляд, на даний момент необхідно окремо наголосити на відповідальності за недотримання професійних стандартів в Інтернеті. У цьому контексті Х. Мора та Х. Білохєрат зазначили, що «з огляду на неунормованість правового статусу інтернет-ЗМІ в Україні, відповідальність за опубліковані матеріали, їх зміст, достовірність, об'єктивність та відповідність іншим вимогам є значно меншою, ніж у традиційних ЗМІ» [11].

Отже, Інтернет цілком може стати звалищем інформаційного сміття. Новий закон про ЗМІ, який набрав чинності 31 березня 2023 року, покликаний частково виправити цю ситуацію. Однак закон не передбачає обов'язкової реєстрації електронних ЗМІ.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну суттєво вплинуло на розвиток ЗМІ в Україні та на інформаційний простір країни. Журналісти, редактори та видавці щодня стикаються з етичними та моральними дилемами під час збору та поширення інформації, яка, з одного боку, може мати велике суспільне значення, а з іншого – зашкодити жертвам воєнних злочинів та інформаційній безпеці держави в цілому.

Аналіз існуючих досліджень та нормативних документів показує, що в Україні на даний момент немає офіційних документів, які б регулювали всі аспекти журналістської діяльності в умовах війни, зокрема роботу з жертвами військових злочинів або жертвами військової агресії. Існують широко прийняті міжнародні, національні, регіональні та редакційні журналістські стандарти, що визначають норми, принципи та правила, які регулюють професійну діяльність журналістів та засобів масової інформації, Однак жоден з них не визначає вичерпно етичні стандарти, яких повинні дотримуватися журналісти в умовах війни та під час роботи з особами, які зазнали втрат внаслідок військової агресії.

У воєнних ситуаціях слід враховувати етичні аспекти роботи журналістів, а також керівні принципи інформаційної політики, які визначають об'єктивність і збалансованість висвітлення інформації, захист прав і персональних даних, контроль за поширенням «чутливої» інформації, захист національних інтересів та інші принципи.

Етика журналістської діяльності в умовах воєнного стану має ґрунтуватися на таких принципах, як повага до прав людини, об’єктивність, достовірність та точність поданої інформації. Особливої важливості набуває уникнення поширення пропаганди та маніпуляцій. Журналісти повинні виявляти максимальну обережність під час передачі «чутливої» інформації, забезпечуючи її вибірковість і контрольованість, аби не допустити паніки чи загострення ситуації.

В. Королько вважає: «Вони повинні дотримуватися загальноприйнятих журналістських стандартів, враховувати принципи інформаційної політики та дотримуватися законів, що регулюють поширення інформації. Забезпечення об'єктивності, точності та збалансованості інформації, а також захист прав людини та свобод є головними пріоритетами в умовах війни. Особливу увагу слід приділяти перевірці фактів та верифікації даних як важливій частині журналістської практики» [6, с. 24].

Ці методи дають нам можливість перевіряти достовірність інформації, уникати поширення неправдивої інформації та маніпулювання нею, а також

формувати громадську думку на основі підтверджених фактів. Це надзвичайно важливо в умовах гібридної інформаційної війни та пропагандистського впливу на суспільство. Ми вважаємо, що проведення додаткових досліджень щодо етичної діяльності журналістів та засобів масової інформації в умовах війни може пролити світло на етичні дилеми, з якими вони стикаються під час висвітлення соціально чутливих тем, а також на вплив цих дилем на уявлення громадськості про межі дозволеного та прийнятного в сучасних засобах масової інформації.

Абель Сааді, тренерка журналістів, яка працює у зонах конфлікту, в нещодавній промові на вебінарі, організованому Міжнародною організацією журналістів (ICFJ) під назвою «Форум Паміли Говард з висвітлення глобальних криз» зауважила: «У війні першою жертвою стає правда» [13].

Імовірність зникнення, арешту або вбивства журналістів під час висвітлення конфліктів є дуже високою. Це стосується не тільки вторгнення Росії в Україну, але й інших конфліктів у світі. Водночас Сааді зазначила, що деякі журналісти піддаються більшому ризику в різних зонах конфлікту через свої особисті характеристики, такі як стать чи етнічна приналежність. [13]

Оскільки журналісти в Україні миттєво стали військовими кореспондентами, вони також змушені захищати свою фізичну, цифрову та психологічну безпеку.

Дуже корисно пройти навчання з надання першої допомоги та читання карт. Журналісти також повинні переконатися, що їхнє місцезнаходження не розкрито особам або групам, яким вони не довіряють. У зонах конфлікту збереження безпеки може бути щоденним завданням.

Місцеві журналісти, незалежно від досвіду, стикаються з дуже високим ризиком навіть у своїх містах, оскільки в таких ситуаціях часто важко покарати тих, хто нападає на журналістів. Заходи з підвищення безпеки включають співпрацю з мережею місцевих журналістів, представників місцевої громади, перекладачів та експертів з безпеки.

Крім того, корисно залучати постійних журналістів, розуміти місцеву культуру, розробляти безпечні та швидкі плани поїздок, співпрацювати з командою журналістів. Багато місцевих та міжнародних організацій також надають допомогу та обладнання журналістам, які працюють у зонах конфлікту.

Загрози, з якими стикаються журналісти, не обмежуються фізичними загрозами. Журналісти, які працюють у зонах конфлікту, також наражаються на загрози психічному здоров'ю. Подолання стресу, пов'язаного з журналістською роботою, та збереження емоційної стабільності можуть бути не менш важливими, ніж фізична безпека [12, с. 18].

Стрес впливає не тільки на психічне здоров'я журналістів на передовій. «Психічна безпека не обмежується журналістами, які працюють на полі бою, а також поширюється на тих, хто живе за межами цих зон», – каже вона. «Іноді, якщо ти перебуваєш за межами зони, а хтось із твоїх рідних там, це дуже впливає на тебе, бо ти відчуваєш провину». [15]

Деякі міжнародні організації надають журналістам ресурси та семінари з психічного здоров'я, щоб допомогти їм краще справлятися з висвітленням травматичних подій.

Використовуйте лише зашифровані системи зв'язку, такі як Signal, і переконайтеся, що дані захищені та резервно скопійовані, оскільки пристрої можуть бути загублені або вкрадені. Дуже важливо зберігати конфіденційні дані (такі як контактні дані джерел інформації або будь-яка інша інформація, яка може поставити під загрозу безпеку інших людей) в безпечному місці.

Журналісти також повинні бути готовими до можливого відключення зв'язку. Вони повинні знати про доступні засоби зв'язку та переконатися, що вміють ними користуватися.

Журналісти повинні заздалегідь знати свої можливості та розробити плани на випадок відключення телефонного зв'язку або Інтернету. Це, ймовірно, допоможе їм зрозуміти, як відновити зв'язок із зовнішнім світом і спланувати свої наступні кроки [10, с. 38].

Усі аспекти висвітлення конфліктів пов'язані з ризиками, і необхідно прийняти ці ризики та звести їх до мінімуму. Готуючись до ризиків, аналізуючи потенційні загрози та готуючись до прийняття рішень щодо безпеки в критичні моменти, журналісти, можливо, не зможуть повністю гарантувати свою безпеку, але принаймні будуть краще підготовлені до невизначеності, яка супроводжує висвітлення конфліктних регіонів.

РОЗДІЛ 2
СУПРОВІДНА ЗАПИСКА ДО ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

2.1. Опис та обґрунтування творчого проєкту

Творчий проєкт представлений у форматі трисерійного подкасту. Вибір такого формату зумовлений зростаючою популярністю аудіоконтенту серед цільової аудиторії та можливістю глибинного розкриття теми через діалог, реальні свідчення та фаховий аналіз.

Актуальність проєкту визначається безпрецедентними викликами, з якими стикаються українські журналісти під час повномасштабної війни. Із 24 лютого 2022 року вітчизняна журналістика опинилася в епіцентрі не лише фізичної, але й інформаційної агресії, що вимагає від медійників нових компетенцій, підходів та етичних орієнтирів.

Мета проєкту – створити практичний ресурс для журналістів, медіастудентів та медіадослідників, який допоможе краще зрозуміти специфіку роботи в умовах війни, окреслити основні етичні дилеми та запропонувати інструментарій протидії дезінформації.

Обґрунтування вибору формату подкасту:

По-перше, подкаст дозволяє поєднати експертні думки, реальні історії та аналітичні висновки в доступній для сприйняття формі. На відміну від текстових матеріалів, аудіоформат створює відчуття живого діалогу, а отже – посилює емоційний зв'язок з аудиторією.

По-друге, подкаст є мобільним форматом, що не вимагає повної концентрації уваги, як відео чи текст. Слухач може ознайомлюватися з матеріалом під час щоденних справ – у транспорті, під час спортивних занять, прогулянок тощо.

По-третє, сучасні технічні можливості дозволяють створювати якісний аудіоконтент без значних фінансових інвестицій, що робить проєкт масштабованим і довгостроковим.

Творчий проєкт складається з трьох епізодів подкасту, кожен з яких присвячений окремому аспекту журналістики в умовах війни:

1. «Робота журналістів у зонах бойових дій» – епізод, заснований на інтерв'ю з військовослужбовцем 15-ї бригади Національної гвардії України імені Богдана Завади «Кара-Даг». У подкасті розкриваються практичні аспекти співпраці журналістів і військових, безпекові питання та етичні дилеми під час висвітлення бойових дій.

2. «Інформаційна війна: як журналістам протидіяти дезінформації» – епізод, присвячений інструментам розпізнавання та спростування фейків, аналізу тактик російської пропаганди та практиці відповідального інформування під час війни.

3. «Психологічне здоров'я воєнних кореспондентів: як уникнути професійного вигорання» – епізод, у якому розглядаються психологічні виклики, з якими стикаються журналісти в умовах війни, методи самодопомоги та професійної підтримки.

Проєкт розроблений з урахуванням сучасних тенденцій у медіаспоживанні та відповідає запиту на практично орієнтований контент. Серія подкастів не лише аналізує наявні проблеми, але й пропонує конкретні рішення для журналістів, які працюють в умовах війни.

2.2. Опис цільової аудиторії та особливостей просування продукту

Цільова аудиторія творчого проєкту охоплює кілька сегментів, які мають спільний інтерес до теми журналістики під час війни, проте відрізняються за професійними потребами, рівнем експертизи та форматом споживання контенту.

Основні сегменти цільової аудиторії:

1. Практикуючі журналісти, які висвітлюють або планують висвітлювати події, пов'язані з війною (віком 25-45 років). Це найбільш мотивований сегмент, який шукає практичні поради, інструменти та підходи до роботи в умовах інформаційної агресії. Для них критично важливою є

достовірність інформації, практична цінність порад та експертний рівень дискусії.

2. Студенти журналістських спеціальностей (18-25 років), які формують власні професійні стандарти та потребують орієнтирів у складних етичних питаннях. Цей сегмент найбільше цікавиться освітнім аспектом проєкту та прикладами з реальної практики, які можуть стати основою для власних професійних підходів.

3. Медіадослідники та викладачі (30-60 років), які вивчають трансформацію журналістики в умовах війни та використовують такі матеріали у викладацькій практиці. Для них важливим є аналітичний компонент, теоретичне осмислення практики та систематизація досвіду.

4. Широка аудиторія, яка цікавиться питаннями медіаграмотності та прагне краще розуміти механізми інформаційної війни (25-65 років). Цей сегмент може використовувати матеріали подкасту для підвищення власної резистентності до дезінформації та маніпуляцій.

Соціально-демографічний портрет типового слухача:

- Вік: 22-45 років
- Освіта: вища або незакінчена вища
- Мова: українська
- Географія: переважно Україна, але також українська діаспора
- Психологічні особливості: висока цифрова грамотність, критичне мислення, зацікавленість у суспільно-політичних процесах

2.3. Формально-змістові характеристики проєкту

Творчий проєкт реалізовано у форматі трисерійного подкасту із визначеною внутрішньою структурою, стильовими особливостями та жанровими характеристиками.

Жанрова належність проєкту поєднує елементи аналітичного та експертного подкасту з елементами навчального аудіоконтенту. Формат

передбачає баланс між теоретичним осмисленням проблеми та практичними рекомендаціями, що відповідає запитам цільової аудиторії.

Серія подкастів складається з трьох тематично пов'язаних, але самодостатніх епізодів, кожен тривалістю 10-15 хвилин. Така тривалість забезпечує глибинне розкриття теми без втрати уваги слухача та відповідає сучасним тенденціям споживання аудіоконтенту.

Внутрішня структура кожного епізоду подкасту:

1. Вступна частина (2-3 хвилини): привітання, анонс теми, представлення експертів, контекстуалізація проблеми.
2. Основна частина (5-8 хвилин): розкриття ключових питань, аналіз проблем, наведення прикладів, обговорення підходів та рішень.
3. Заключна частина (3-4 хвилини): узагальнення ключових тез, практичні поради, анонс наступного епізоду.

Змістова характеристика епізодів:

Епізод 1. «Робота журналістів у зонах бойових дій»

Перший епізод подкасту базується на інтерв'ю з Володимиром – військовослужбовцем 15-ї бригади Національної гвардії України імені Богдана Завади («Кара-Даг»), і розкриває специфіку роботи журналістів безпосередньо в зоні бойових дій.

Ключові змістові блоки:

- Реальна присутність журналістів на передовій: міфи та реальність
- Безпекові виклики та взаємодія з військовими
- Необхідність спеціальної підготовки для роботи в зоні бойових дій
- Вплив фейків та пропаганди на військових
- Практичні поради для журналістів, які їдуть на передову вперше
- Етичні аспекти висвітлення війни в українських медіа

Особливістю першого епізоду є поєднання реального досвіду військового та аналітичного осмислення журналістської практики. Епізод містить конкретний кейс про вплив пропаганди на ворожих військових, що ілюструє масштаби інформаційної війни.

Епізод 2. «Інформаційна війна: як журналістам протидіяти дезінформації»

Другий епізод подкасту присвячений темі інформаційної війни та інструментам, які допомагають журналістам виявляти та протидіяти дезінформації в умовах російської агресії.

Ключові змістові блоки:

- Визначення інформаційної війни та її компонентів у сучасному контексті.
- Техніки та тактики російської дезінформації в українському інформаційному просторі.
- Інструменти верифікації інформації та фактчекінгу в умовах війни.
- Баланс між оперативністю та точністю інформації.
- Висвітлення чутливих тем (втрати, полонені, злочини) без посилення ворожих наративів.
- Координаційні механізми протидії дезінформації в медіапросторі.

Особливістю другого епізоду є поєднання теоретичного розуміння механізмів інформаційної війни з практичними інструментами перевірки інформації.

Епізод 3. «Психологічне здоров'я воєнних кореспондентів: як уникнути професійного вигорання»

Третій епізод подкасту фокусується на психологічних аспектах роботи журналістів в умовах війни та методах підтримки професійного здоров'я.

Ключові змістові блоки:

- Психологічні виклики роботи в умовах війни: посттравматичний стресовий розлад, вигорання, вторинна травматизація
- Симптоми психологічного виснаження у воєнних кореспондентів
- Практики психологічної самодопомоги для журналістів
- Професійна підтримка та супервізія
- Баланс між професійним обов'язком та збереженням психічного здоров'я

- Етичні аспекти висвітлення травматичного досвіду та роботи з постраждалими

Особливістю третього епізоду є фокус на особистості журналіста та його внутрішніх ресурсах.

Таблиця 2.1

Порівняння формально-змістових характеристик епізодів подкасту

Характеристика	Епізод 1 «Робота журналістів у зонах бойових дій»	Епізод 2 «Інформаційна війна: протидія дезінформації»	Епізод 3 «Психологічне здоров'я воєнних кореспондентів»
Основний фокус	Фізична безпека та взаємодія з військовими	Інформаційна безпека та верифікація контенту	Психологічна безпека та підтримка ментального здоров'я
Експертна база	Військові, журналісти з досвідом роботи на передовій	Медіааналітики, факт-чекери, дослідники пропаганди	Психологи, журналісти з досвідом роботи в кризових зонах
Практична цінність	Протоколи безпеки, комунікація з військовими	Методи верифікації, розпізнавання фейків	Техніки самодопомоги, професійної підтримки
Стилістичні особливості	Розповідь від першої особи, діалогічність	Аналітичність, експертні коментарі	Емпатична розповідь, терапевтичний наратив
Ілюстративний матеріал	Конкретні історії з передової	Аналіз кейсів дезінформації	Історії подолання психологічних викликів

Стилістичні особливості серії подкастів:

1. Автентичність – проєкт спирається на реальний досвід українських журналістів, військових та експертів, уникаючи абстрактних теоретизувань.

2. Балансування емоційного та раціонального компонентів – подкаст поєднує емоційно насичені історії з аналітичним осмисленням і практичними порадами.

3. Доступність викладу – складні концепції інформаційної війни, психологічної травми та етичних дилем представлені в зрозумілій формі без надмірного спрощення.

4. Діалогічність – формат передбачає взаємодію різних точок зору та експертиз, що створює багатовимірну картину проблеми.

5. Практична орієнтованість – кожен епізод завершується конкретними рекомендаціями та інструментами для практичного застосування.

У змістовому аспекті серія подкастів охоплює фізичний, інформаційний та психологічний виміри журналістської роботи в умовах війни, що забезпечує комплексний підхід до розуміння проблеми та формування професійних практик.

2.4. Особливості оформлення проєкту

Для візуального оформлення матеріалів проєкту було створено логотип «UAR-Bond», виконаний у червоно-чорній палітрі. Ці кольори символізують напругу часу та глибину правди, яку ми прагнемо донести. Логотип візуально передає суть проєкту – зв'язок між журналістами, які документують реалії війни, та слухачами, що шукають чесну, живу інформацію.

2.5. Технічні і програмні засоби

Інтерв'ю з учасниками подкастів проводились у дистанційному форматі, переважно у формі текстових переписок із подальшою адаптацією відповідей для аудіоформату. Записи подкастів створювалися індивідуально для кожного з респондентів. Для озвучення матеріалів використовувався мобільний пристрій на базі операційної системи IOS, із застосуванням стандартного додатку «Диктофон» для запису звуку. Готові аудіофайли оброблялися при потребі (обрізання, поліпшення якості звучання) та завантажувалися на платформу SoundCloud, яка слугувала майданчиком для публікації й збереження створеного аудіоконтенту – URL: https://soundcloud.com/uar-bond?ref=clipboard&p=i&c=1&si=E40E4B0C8E35496FAE37DFC62233E7F1&utm_source=clipboard&utm_medium=text&utm_campaign=social_sharing

2.6. Зв’язок із творчим доробком (портфоліо)

Мій творчий проєкт не пов’язаний з матеріалами портфоліо та не є центральним елементом дипломної роботи, але він відображає мій професійний розвиток і демонструє здобуті навички у сфері журналістики. Деяка частина журналістських публікацій у портфоліо була створена під час навчальних та виробничих практик протягом всього навчання.

Під час навчальної практики на інтернет-радіо «Universe» я підготувала дві журналістські публікації, які були опубліковані на офіційному сайті медіаплатформи. Обидва матеріали створено з дотриманням журналістських стандартів та з урахуванням актуального суспільного контексту.

Починаючи з середини 2024 року, я регулярно створювала журналістські матеріали, які висвітлювали теми, дотичні до цифрових технологій, суспільних змін, інновацій та професійного розвитку. У межах цієї діяльності було підготовлено низку публікацій, спрямованих на аналіз трендів у галузі програмного забезпечення, інтерв’ю з фахівцями та аналітичні матеріали про роль технологій у суспільстві. Частина з цих матеріалів публікувалася на платформі LinkedIn, що дало змогу звернутися до професійної аудиторії та отримати зворотний зв’язок від читачів.

Кожен журналістський матеріал був створений із дотриманням професійних стандартів журналістики: робота з джерелами, перевірка фактів, дотримання етичних принципів. Зміст текстів адаптований для широкої аудиторії, з акцентом на зрозуміле подання складних технічних тем. Це дозволило розвинути навички роботи з вузькоспеціалізованим контентом, глибоко вивчити специфіку предметної області та підвищити рівень аналітичного мислення.

Хоча зазначені публікації не мають безпосереднього відношення до теми моєї дипломної роботи, вони суттєво доповнюють мій журналістський профіль. Робота в IT-сегменті навчила адаптивності, точності викладу інформації, а також навичкам комунікації з експертами та фахівцями, що є універсально важливими для будь-якого журналіста.

Протягом усього періоду навчання на факультеті журналістики ЗНУ було створено загалом 19 журналістських матеріалів різних жанрів та форматів.

Електронне портфоліо студентської практики представлене на персональній сторінці за посиланням: https://studpraktyka.blogspot.com/2024/11/blog-post.html

ВИСНОВКИ

Журналістська діяльність в умовах війни набуває особливої ваги, перетворюючись з інструменту інформування на активний чинник формування суспільної свідомості та інформаційної безпеки держави. У процесі реалізації проєкту «Етика та виклики журналістики під час війни: як працювати в умовах інформаційної агресії» було проаналізовано широкий спектр етичних, професійних та безпекових викликів, з якими стикаються журналісти у воєнний період.

Проведений аналіз показав, що війна суттєво трансформувала всі аспекти журналістської діяльності в Україні. Умови повномасштабного збройного конфлікту висунули перед журналістами нові вимоги – не лише до професійних навичок, а й до етичної відповідальності, психологічної витривалості та здатності працювати в умовах постійного ризику. Зміни в інформаційному середовищі, зокрема поява нових загроз, обмеження доступу до інформації та загострення конкуренції з непрофесійними джерелами, змусили ЗМІ адаптуватися до нових реалій, часто ціною зниження стандартів.

Інформаційна агресія Росії набула системного характеру, поєднуючи пропаганду та психологічну війну, що поставило журналістів у першу лінію боротьби за правду. У таких умовах роль журналіста вийшла за межі класичного інформування і перетворилася на активну участь у формуванні суспільного спротиву, наданні перевіреної інформації, протидії дезінформації та консолідації громадської думки.

Особливу увагу в дослідженні приділено професійним викликам, зокрема моральним дилемам, що виникають при висвітленні бойових дій, жертв воєнних злочинів, використанні чутливих матеріалів. З’ясовано, що, поряд із загрозами фізичної та психологічної безпеки, журналісти змушені діяти в умовах тиску аудиторії та редакцій, які орієнтуються на швидкість, а не якість контенту, що призводить до втрати довіри до ЗМІ.

Одним із ключових висновків є потреба в оновленні й уточненні етичних стандартів журналістської діяльності в умовах війни. Відсутність чітко сформульованих норм, які б регулювали поведінку журналіста в ситуаціях екстремального характеру, створює простір для помилок, маніпуляцій і втрат довіри з боку суспільства. Необхідно розробити і впровадити нові підходи до журналістської етики в умовах надзвичайних ситуацій, які враховували б специфіку сучасної гібридної війни.

Важливою є також проблема професійного вигорання журналістів, які працюють у зонах бойових дій або регулярно стикаються з травматичними сюжетами. Психологічна підтримка, підвищення медіаграмотності, а також міжредакційна кооперація є необхідними умовами для збереження якісної журналістики в часи воєнних потрясінь.

Водночас розглянуто важливі складові безпеки журналіста в умовах війни: фізичну, психологічну та цифрову. Журналістам необхідно володіти навичками самозахисту, першої медичної допомоги, інформаційної гігієни та роботи в небезпечних середовищах. Психологічне навантаження, постійний стрес, відчуття провини чи втома – все це потребує підтримки та розвитку систем ментального супроводу журналістів. Цифрова безпека – ще один критично важливий аспект, оскільки журналісти повинні захищати джерела інформації, шифрувати спілкування та готуватись до потенційного відключення зв’язку.

У процесі роботи над подкастом було досліджено та систематизовано практичні аспекти діяльності журналістів в умовах повномасштабної війни, зокрема: безпекові виклики при роботі в зоні бойових дій, методи протидії дезінформації та інструменти збереження психологічного здоров'я медійників у кризових умовах. Створений контент об'єднав теоретичні напрацювання у сфері журналістської етики з практичним досвідом військових, журналістів-фронтовиків та медіаекспертів.

Виконання подкасту підтвердило початкову гіпотезу про необхідність створення спеціалізованого ресурсу для журналістів, які працюють в умовах війни. Дослідження цільової аудиторії показало високий запит на практико-

орієнтований контент, який допомагає медійникам адаптуватися до нових професійних викликів, зберігаючи при цьому етичні стандарти та особисту безпеку. Особливо цінним виявився обраний формат подкасту, який дозволяє поєднувати експертні знання, реальні історії та практичні рекомендації в доступній для сприйняття формі.

Розробка подкасту дозволила виявити ключові трансформації, яких зазнала українська журналістика під впливом повномасштабного вторгнення. Серед них:

1. Переосмислення професійних стандартів збалансованості та нейтральності при висвітленні воєнної агресії.
2. Підвищення ролі верифікації та фактчекінгу як основних інструментів протидії дезінформації.
3. Зростання ваги безпекових протоколів у щоденній роботі журналістів не лише на передовій, але й у мирних регіонах.
4. Актуалізація проблеми професійного вигорання та психологічної травматизації медійників, які висвітлюють війну.
5. Формування нових механізмів солідарності та взаємодопомоги в професійній спільноті.

Особливу цінність представляє інтеграція в проєкті досвіду різних фахівців – від військових до психологів, що забезпечило міждисциплінарний підхід до розуміння викликів воєнної журналістики. Залучення експертів різних профілів дозволило всебічно розкрити кожну з тем та запропонувати комплексні рішення виявлених проблем.

Таким чином, журналістика під час війни постає не лише як професія, а як відповідальна місія. Її майбутнє залежить від здатності зберігати етичність навіть у найгостріших умовах – і саме в цьому полягає основне повідомлення та стратегічне значення даного подкасту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ГО «Детектор медіа». Стандарти і етика журналістики в умовах конфлікту та кризових ситуацій: рекомендації. 2014. URL: https://ms.detector.media/profstandarti/post/12146/2014-12-19-standarty-i-etyka-zhurnalistyky-v-umovakh-konfliktu-ta-kryzovykh-sytuatsiy-rekomendatsii/ (дата звернення: 01.05.2025)

2. Зражевська Н., Заїка В. Як змінилася робота українського журналіста під час війни. *Інтегровані комунікації.* 2023. №15. С. 59–65.

3. Іванов В.Ф., Сердюк В.Є. Журналістська етика. Київ : Вища школа, 2006. 231 с.

4. Кодацька Н.О. Обмеження контенту щодо висвітлення загибелі людей під час війни в українському медіапросторі. *Українські та світові медіа під час повномасштабного вторгнення РФ: нові вимоги та виклики* : Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції для молодих учених. Вінниця: Донецький національній університет ім. Василя Стуса, 2023. С. 21-28

5. Кодекс етики українського журналіста. 2013. URL: https://nsju.org/kodeks-etyky-ukrayinskogo-zhurnalista/ (дата звернення: 02.05.2025).

6. Королько В.Г. PR: питання етики під час війни. *Особливості трансформації комунікацій в умовах новітніх суспільних викликів: тези доповідей.* Київ : НаУКМА, 2024. С. 29–33.

7. Кузьменко Л., Кущ Л., Погорелова О. Комісія з журналістської етики. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні: аналітично-довідковий збірник. Київ : КЖЕ, 2022. 90 с.

8. Літвінова-Михальонок Т.В. Дотримання журналістських стандартів в умовах російсько-української війни: магістерська дисертація. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 130 с.

9. Пилипенко О. Етична журналістика в часи війни: як балансувати між інформуванням та безпекою. 2023. URL: https://sense.ngo (дата звернення: 23.04.2025).

10. Улибін В. Етичні аспекти роботи журналіста в умовах воєнного стану. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 15. С. 12–19.

11. Улибін В. Етичні принципи журналістики в оприлюдненні матеріалів про жертв війни. І*нтегровані комунікації*. 2024. № 17. С. 21–28.

12. Abeer Saady – Journalism Trainer & Safety Expert URL: https://jwfacademy.org/tag/2024/ (accessed April 30, 2025)

13. Al Jazeera Media Institute. Covering Conflict Zones: Ethical Guidelines. URL: https://institute.aljazeera.net/en/ajr/tags/covering-conflict-zones (accessed May 3, 2025).

14. Aspen Institute Kyiv. Етична та відповідальна журналістика під час війни: рекомендації для ключових стейкголдерів. 2025. URL: Aspen Institute Kyiv (accessed April 20, 2025).

15. BBC Editorial Guidelines. Reporting War and Conflict. URL: https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidance/conflict (accessed March 1, 2025).

16. Committee to Protect Journalists. Journalists Killed in Ukraine. URL: https://cpj.org/invasion-of-ukraine/ (accessed March 3, 2025).

17. International Federation of Journalists. Safety and Ethics for Journalists Covering Conflicts. URL: https://www.ifj.org/what/safety (accessed March 10, 2025).

18. International News Safety Institute. Safety Guide for Journalists. URL: https://newssafety.org/resources/ (accessed April 6, 2025).

19. OSCE. Роль медіа в умовах війни і технологічних трансформацій: рекомендації для етичної та відповідальної журналістики. 2025. URL: OSCE (accessed April 28, 2025).

20. Reporters Without Borders. Journalism in Times of War: Guidelines for Ethical Reporting. URL: https://rsf.org/en (accessed April 14, 2025).

21. Reuters. Reuters Handbook of Journalism. URL: https://www.mediareform.org.uk/wp-content/uploads/2015/12/Reuters_Handbook_of_Journalism.pdf (accessed May 3, 2025).

22. UNESCO. Journalism, 'Fake News' and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training. URL: https://en.unesco.org/fightfakenews (accessed May 3, 2025).

ДОДАТОК А

Сценарії подкастів

Подкаст № 1. Робота журналістів у зонах бойових дій

Вступ: Вітаємо! Ви слухаєте подкаст, у якому ми говоримо про журналістику під час війни – чесну, ризиковану, справжню. Цей подкаст – про людей, які не ховаються за словами, а шукають їх на передовій. Про тих, хто тримає в руках не зброю, а мікрофон, камеру, блокнот – і з цим йде туди, де лунають вибухи.

Війна змінює все: міста, долі, уявлення про безпеку, про справедливість. Але вона змінює і журналістику. Звичні формати, редакційні плани, заголовки – усе відходить на другий план, коли поруч падають снаряди.

Сьогоднішній епізод – про журналістів на передовій. Про те, що вони там роблять, як до них ставляться військові, які ризики вони беруть на себе – і для чого взагалі це все.

Цей випуск створено на основі розмови з Володимиром – військовослужбовцем 15-ї бригади Національної гвардії України імені Богдана Завади, більш відомої як «Кара-Даг». Людиною, яка не з книжок знає, що таке передова, і яка з повагою та розумінням говорить про роль медіа під час війни.

Саме його досвід допоможе нам глибше зрозуміти: що стоїть за репортажами з фронту, які ми бачимо в ефірах і стрічках. Чому це важливо. І чому це зовсім не схоже на романтику фільмів чи ілюзію героїзму.

Це буде розмова про реальність. Гостру, напружену, часом болісну – але дуже потрібну.

[Про присутність журналістів на фронті]

Почнемо з простого, але важливого запитання: а чи часто журналісти взагалі бувають там, на самій передовій? Відповідь коротка – майже ніколи.

На ділянках, де відбуваються штурмові дії, цивільних немає і бути не може. Це не питання зручності чи небажання когось допустити. Це – реальна загроза життю. Навіть для самих військових це середовище надзвичайно небезпечне, де все вирішується за секунди. Рухатися можна тільки дуже обережно, кожна дія продумується – і навіть тоді ризик залишається високим. Уявіть собі, що це означає для журналіста, який не має військової підготовки. Це не просто небезпечно – це смертельно.

[Чому все ж важливо мати медіа на фронті]

Проте, попри всі загрози, присутність журналістів на війні – критично важлива. І це не лише про фіксацію історичних моментів. Це – про правду. Про те, щоб люди в Україні й далеко за її межами знали, що насправді відбувається на фронті. Щоб бачили не лише офіційні зведення, а й живі обличчя, реальні історії, правду без фільтрів. За словами Володимира, саме завдяки медіа світ дізнається, якою ціною виборюється свобода. В ЄС, у США – людям важливо бачити, що це не просто черговий конфлікт десь на карті. Це війна за майбутнє. І журналісти допомагають цю правду донести.

[Безпека понад усе]

Є межа, яку не можна переходити. Один з випадків, про які розповідав Володимир, дуже добре це ілюструє. Їхня позиція тоді була буквально за 300 метрів від ворожих сил. Це мінімальна дистанція. Ворог – зовсім поруч. У такій ситуації навіть командування максимально обмежує пересування своїх. Журналісти – тим паче. У таких умовах не йдеться про зйомки, коментарі чи роботу з мікрофоном. Йдеться про виживання. І будь-яка необережність, будь-яке непогоджене відео – це не просто «ляп». Це може поставити під загрозу операцію, а отже – життя наших військових.

[Чи потрібна журналістам підготовка?]

І от тут ми підходимо до дуже важливої теми: підготовка журналістів. Її не просто варто проводити – вона має бути обов'язковою. Не формальною, а реальною. Базові навички це не те, чого можна навчитися на ходу. Людина має знати, як діяти при загрозі. Наприклад, коли чуєш виходи РСЗВ чи звук FPV – не можна гаяти ні секунди. Потрібно миттєво лягати на землю. Не дивитись, де краще, не питати дозволу, не шукати чистіше місце. Лягти. Це інстинкт, який має бути вшитий у поведінку. Так само – надання домедичної допомоги. Якщо хтось із команди поранений – не можна панікувати. Ти маєш знати, що робити. На передовій ніхто не буде бігати навколо і пояснювати. Там не пояснюють – там виконують.

[Про фейки та медіа-війну]

Окрема тема – це фейки та маніпуляції в медіа. Військові сприймають це надзвичайно болісно. Психологи кажуть, що у військових підвищена чутливість до несправедливості. І коли бачиш викривлену картину подій, це б'є не просто по емоціях – це деморалізує. Фейки, діпфейки, спотворені репортажі – вони не просто дратують. Вони знецінюють жертви, зусилля, страждання. Це особливо складно усвідомлювати, коли ти на четвертому році повномасштабної війни і знаєш, скільки крові стоїть за кожною позицією.

[Історія про полоненого]

До речі, Володимир поділився історією, яка показує, наскільки далеко заходить ворожа пропаганда.

Вони якось взяли в полон росіянина. Стандартна процедура – зв'язали руки, відвели у бліндаж. Дали йому води, сигарету. І тут той починає дякувати:

«Хлопці, як добре, що ви мене взяли. Тільки не віддавайте мене… нацикам».

Всі навколо – здивовані:

– «Яким ще нацикам?»

А він:

– «Ну, бригаді Кара-Даг. Нам казали, що вони людей їдять. Що на вогнищі смажать полонених».

І тут вони спокійно показують йому свої шеврони:

– «Бачиш? Ми бригада Кара-Даг».

Полонений в одну мить побілів. Просто з лиця спав. Вони ще пожартували, що думали, він зараз Богу душу віддасть.

[Поради журналістам]

Для тих, хто вперше вирушає на передову, Володимир дав кілька ключових порад:

- Пам'ятайте: ви їдете не на екскурсію, а в зону бойових дій. Там усе по-справжньому.
- Ви відповідаєте не лише за себе, а й за команду і навіть за військових, які поруч.
- Не заважайте. Не ставте себе в центр подій. Ви не головний герой – ви очі й вуха тих, хто не там.
- І найголовніше: виконуйте накази без зайвих питань. Лягати – значить лягати. В бруд, у воду, в багнюку. Бо життя – дорожче.

[Як покращити висвітлення війни]

І насамкінець – як покращити висвітлення війни в українських медіа? Відповідь проста, хоч і не завжди популярна: говорити правду. Без прикрас. Без емоційних перекосів. Без маніпуляцій заради переглядів.

Це не про хайп. Це – про відповідальність. Люди ризикують життям, і журналісти повинні ставитися до цього з повагою. Бо війна - це не контент. Це реальність.

[Завершення]

Отже, журналістика на війні – це не лише про сміливість. Це – про відповідальність, витримку і глибоке усвідомлення того, що ти робиш.

Це про вибір: говорити, коли страшно. Мовчати, коли ризик. Бути чесним, коли зручно було б прикрасити. Це про вміння триматися поруч із тими, хто тримає стрій. І не заважати. Не підставляти. А підтримувати – словом, кадром, правдою.

Для журналіста війна – це не лише поле бою, це поле морального вибору. Щодня. У кожному сюжеті. В кожному «публікувати чи ні». І від цього вибору іноді залежить більше, ніж ми думаємо.

Дякую, що слухали цей епізод. Якщо ви працюєте в медіа – бережіть себе і пам’ятайте, що ваше слово може або зцілити, або поранити. Перевіряйте факти, зважуйте ризики, і завжди ставте людину вище за заголовок.

Якщо ви слухач – діліться тільки перевіреною інформацією. Не поширюйте сумнівне. Бо навіть репост може бути частиною інформаційної війни – свідомо чи ні.

І завжди пам’ятайте: правда – це не просто слово. Це – наша найкраща зброя.

Слава Україні!

Подкаст 2. «Інформаційна війна: як журналістам протидіяти дезінформації»

Вступ: Вітаємо слухачів подкасту «Етика та виклики журналістики під час війни» – просторі для чесної розмови про те, як працювати зі словом, коли навколо звучать вибухи. Ми говоримо про те, як журналістика змінюється у часи війни, які професійні, моральні та особистісні виклики постають перед тими, хто кожного дня має розповідати правду – навіть коли ця правда болить.

У цьому епізоді ми зосередимось на темі, яка стала не просто фоном для сучасної журналістської роботи, а її фронтом – інформаційному протистоянні. Війна ведеться не лише на полі бою, а й у заголовках новин, дописах у соцмережах, гучних фейках та нав'язливих наративах. В умовах повномасштабного вторгнення журналіст стає не лише спостерігачем, а й учасником цього фронту – часто навіть усупереч власній волі.

Як розпізнавати дезінформацію? Як не піддатися маніпуляціям? Як зберігати професійні стандарти, коли на кону – не лише репутація, а й безпека?

[Що таке інформаційна війна]

Інформаційна війна – це не просто метафора. Це реальне протистояння, яке відбувається паралельно з бойовими діями і має свої стратегії, тактики та зброю. В умовах повномасштабного вторгнення російські інформаційні операції набули безпрецедентного масштабу. Російська дезінформація сьогодні – це не просто спотворення фактів. Це інструмент ведення війни, спрямований на деморалізацію суспільства, дискредитацію українських інституцій та підрив обороноздатності країни. Журналісти опинились на передовій цього протистояння, хочуть вони цього чи ні».

Ключова відмінність сучасної інформаційної війни – її масштаб та технологічність. Для поширення дезінформації використовуються штучний інтелект, діпфейки, цілі «фабрики тролів» та координовані кампанії в соціальних мережах. Проте базові механізми маніпуляції залишаються незмінними протягом десятиліть – це апеляція до емоцій, використання стереотипів та створення фейкових наративів, які резонують із існуючими страхами та упередженнями.

[Типові тактики російської дезінформації]

Російський арсенал дезінформації включає кілька типових тактик, які варто знати кожному журналісту.

По-перше, це «отруєння інформаційного колодязя» – насичення інформаційного простору великою кількістю суперечливих повідомлень, щоб заплутати аудиторію і зруйнувати довіру до медіа загалом. Мета цієї тактики – не так переконати у чомусь конкретному, як створити відчуття, що «правди не існує».

По-друге, «ефект пожежного шлангу» – постійний потік фейків, коли на зміну одному спростованому повідомленню одразу приходить інше, і журналісти фізично не встигають реагувати на весь обсяг дезінформації.

«Це свідома тактика виснаження. Журналісти змушені постійно спростовувати нові й нові фейки, витрачаючи на це величезні ресурси, замість того, щоб працювати над власними

матеріалами. Важливо розуміти – ви не зможете спростувати кожен фейк. Потрібно визначати пріоритети і зосереджуватись на найнебезпечніших наративах».

По-третє, «легітимізація через повторення» – коли фейк цитують різні джерела, створюючи ілюзію масштабного висвітлення події, якої насправді не було. Цитування одне одного формує враження, ніби інформація надходить із різних джерел, тоді як у реальності це один і той самий первинний фейк.

По-четверте, «розмивання відповідальності» – коли реальні злочини приписуються протилежній стороні або заперечуються через поширення численних суперечливих версій подій.

[Баланс між оперативністю та точністю]

Одна з найскладніших дилем для журналістів під час війни – як поєднати швидкість із точністю. Тиск бути першим часто приводить до поширення неперевіреної інформації.

У війні цифрових швидкостей здається, що клікбейт і сенсаційність – це єдиний спосіб виживання для медіа. Але насправді довгострокова довіра аудиторії вартує значно більше, ніж кілька хвилин першості.

Відділи аналізу відкритих джерел найбільших медіа світу прийшли до моделі ешелонованої перевірки та публікації. Спочатку публікується інформація лише про те, що подія відбулася, з обов'язковим зазначенням, що деталі уточнюються. Потім, у міру надходження та перевірки, додаються підтверджені факти. І лише після комплексної перевірки – аналітика та висновки.

Чесна комунікація з аудиторією має бути пріоритетом. Краще сказати «ми не знаємо», ніж поширити неправдиву інформацію.

Важливо також пам'ятати про відповідальність не лише за точність, але й за безпеку. Передчасне поширення інформації про обстріли, переміщення військових або евакуацію може нашкодити цивільним і військовим.

[Координаційні механізми протидії дезінформації]

Ефективна протидія дезінформації неможлива без координації зусиль. В Україні за час повномасштабної війни сформувалась ціла система взаємодії між медіа, державними структурами та громадським сектором.

При Міністерстві культури та інформаційної політики діє Центр стратегічних комунікацій, який відстежує та аналізує основні дезінформаційні кампанії. Укрінформ створив спеціальний розділ «СпростовуйМо», де акумулюються найпоширеніші фейки та їх спростування. Громадські організації на кшталт «StopFake» та «Детектор медіа» проводять регулярний моніторинг інформаційного простору. Окрім того, створено професійні спільноти журналістів, які обмінюються досвідом та інформацією щодо методів верифікації та спростування фейків.

[Висвітлення чутливих тем]

Окремий виклик для журналістів – висвітлення тем, пов'язаних із втратами, полоненими, злочинами. Тут баланс між правом суспільства на інформацію та етичними міркуваннями особливо хиткий.

Різниця між критичною журналістикою та допомогою ворогу – у способі подачі: чи шукає журналіст шлях вирішення проблеми, чи просто експлуатує її задля гучного заголовка.

Для висвітлення чутливих тем сформувалися певні професійні стандарти:

- Не показувати обличчя загиблих та полонених без крайньої необхідності;
- Отримувати згоду родичів на публікацію імен загиблих;
- Не поширювати деталі, які можуть нашкодити обороноздатності або евакуації цивільних;
- Надавати контекст та пояснення, особливо коли йдеться про складні військові рішення;
- Уникати мови ворожої пропаганди навіть при її цитуванні;
- Завжди перевіряти джерела, навіть коли йдеться про очевидну трагедію – помилки в такій тематиці особливо болісні й небезпечні.

«Ключовий принцип – не нашкодь». Не нашкодь людям, які переживають горе. Не нашкодь військовим, які боронять країну. І не нашкодь довірі до професії, яка має бути голосом правди навіть у найтемніші часи.

[Завершення]

Інформаційна війна – не менш реальна, ніж бойові дії на фронті. Журналісти опинилися на передовій цього протистояння, і від їхнього професіоналізму залежить не лише якість інформаційного простору, але й моральний дух суспільства. У час, коли дезінформація поширюється швидше, ніж ракета, –відповідальність кожного слова, кожної публікації зростає в рази.

«Наш обов'язок як журналістів – залишатися вірними фактам, критичному мисленню та професійній етиці. Це не означає ставати пропагандистами. Це означає усвідомлювати свою відповідальність як четвертої влади у країні, яка веде екзистенційну боротьбу». У світі, де правду постійно намагаються розмити, чесність і принциповість стають найпотужнішою зброєю.

Дякуємо, що слухали цей епізод подкасту «Етика та виклики журналістики під час війни». Якщо вам було корисно – підписуйтесь, діліться з колегами й залишайте свої відгуки.

До нових зустрічей. Бережіть себе, своїх близьких і правду. Слава Україні!

Подкаст 3. «Психологічне здоров'я воєнних кореспондентів: як уникнути професійного вигорання»

Вступ: Вітаємо у третьому епізоді нашого подкасту. Сьогодні ми порушимо тему, яка часто лишається поза кадром, коли мова йде про журналістську роботу під час війни. Це психологічне здоров’я тих, хто щодня фіксує війну – кореспондентів, фотографів, операторів, редакторів. Ми обговорили ці питання з Мариною Коваленко – психологинею, яка спеціалізується на підтримці журналістів, що працюють з травматичним досвідом. Сьогодні ділимось головними думками з цієї розмови.

[Приховані рани професії]

Коли говоримо про небезпеки, з якими стикаються журналісти на війні, найперше спадають на думку фізичні загрози – обстріли, мінні поля, снайпери. Але під час розмови з Мариною ми зрозуміли: є ще одна, менш помітна, але не менш небезпечна загроза – психологічна.

Як розповіла психологіня, згідно зі зібраною статистикою, майже 80% журналістів, які постійно висвітлюють війну, відчувають симптоми вигорання та психічного виснаження. Більше ніж 60% мають ознаки посттравматичного стресового розладу, і лише третина звертається по допомогу до фахівців.

Марина пояснила, що психологічні виклики умовно поділяються на три типи:

- Первинна травматизація – коли журналіст сам опиняється у небезпеці або стає свідком насильства.
- Вторинна травматизація – коли людина щодня працює з важким контентом: фото, відео, розповідями постраждалих.
- Моральна травма – коли виникає почуття безсилля перед масштабом трагедії або сумніви в етичності своєї роботи.

Марина звернула увагу, що ризики для журналістів у деяких аспектах навіть вищі, ніж для військових. Адже у військових є система підготовки й підтримки, а журналісти часто залишаються наодинці з тим, що пережили або побачили.

[Симптоми психологічного виснаження]

У нашій розмові ми зупинились на важливому питанні: як зрозуміти, що психологічний стан журналіста починає погіршуватись? За словами Марини, існує низка чітких симптомів, які не варто ігнорувати.

До фізичних ознак належать постійна втома, що не зникає навіть після відпочинку, порушення сну, головні болі, проблеми з травленням та підвищена чутливість до гучних звуків.

Емоційні симптоми – це емоційне виснаження, дратівливість, апатія або, навпаки, надмірна тривожність, складність з концентрацією, бажання уникати спілкування. А до поведінкових змін можна віднести ухилення від певних тем чи людей, зловживання алкоголем, імпульсивні вчинки, трудоголізм або прокрастинацію.

Марина особливо наголосила: емоційне отупіння – це не ознака професійної витримки. Якщо журналіст каже: *«Я більше нічого не відчуваю, коли бачу жертви чи руйнування»*, – це тривожний сигнал. Це симптом вигорання, який може перерости у глибші проблеми.

[Практики психологічної самодопомоги]

Журналістам важливо піклуватися про власне психологічне здоров'я, і для цього існують кілька дієвих підходів. Один із них – створення ритуалів переходу, які допомагають чітко розмежовувати роботу та особисте життя. Це можуть бути прості дії – переодягання, прогулянка чи душ після робочого дня.

Також позитивно впливає регулярна фізична активність. Досить навіть 15–20 хвилин помірних вправ щодня, щоб знизити рівень стресу та покращити емоційний стан. Допомагають і практики усвідомленості, зокрема медитація, яка здатна зменшувати тривожність, посилювати концентрацію та сприяти емоційній стабільності.

Журналістам, які щодня стикаються з потоком новин, важливо навчитися встановлювати межі – так звані «інформаційні карантини». Тимчасове відсторонення від новин, повідомлень і військових зведень дозволяє зменшити емоційне виснаження.

Ще один ключовий ресурс – соціальна підтримка. Спілкування з людьми, які розуміють професійні виклики, зокрема з колегами чи друзями, здатне суттєво підвищити відчуття стійкості.

Загалом, найкращий спосіб зберігати психологічне здоров'я – діяти на випередження. Якщо ці прості практики стануть частиною щоденної рутини, вони допоможуть підтримувати внутрішній баланс навіть у складні часи.

[Професійна підтримка та супервізія]

Психологіня наголосила, що самодопомога дійсно важлива, але в певних випадках необхідна професійна підтримка. Вона звернула увагу на те, що у журналістському середовищі ще існує певна стигма навколо звернення за психологічною допомогою – це іноді вважають проявом слабкості або непрофесіоналізму. Проте, за словами Марини, навпаки, звертатися до фахівця – це ознака відповідальності, такий самий обов'язковий крок, як регулярне технічне обслуговування автомобіля для його власника.

Вона розповіла про кілька форматів професійної підтримки, які особливо корисні для журналістів:

- Індивідуальна терапія – глибока робота з особистими травмами, особливо коли мова йде про серйозний травматичний досвід.
- Групова терапія – можливість отримати підтримку колег, побачити, що ти не один, і навчитися новим стратегіям подолання.
- Супервізія – професійна допомога, де журналісти разом із досвідченим фахівцем обговорюють складні випадки, отримуючи емоційну підтримку і практичні поради.
- Дебрифінг – короткотермінова допомога після особливо важких завдань, що допомагає «розвантажити» емоції і зменшити ризик розвитку посттравматичного стресу.

Марина також підкреслила, що в Україні з початком повномасштабної війни з'явилося чимало ініціатив, які підтримують психологічне здоров'я журналістів. Це і програми Інституту масової інформації, Національної спілки журналістів, Українського кризового медіа-центру, і безкоштовна допомога від міжнародних організацій – «Репортерів без кордонів» та «Дартівського центру журналістики і травми».

[Етичні аспекти висвітлення травматичного досвіду]

Психологіня наголосила, що окрему увагу журналістам варто приділяти етичним аспектам роботи з людьми, які пережили травму. Це особливо актуально для тих, хто висвітлює теми війни. Одним із головних викликів у такій роботі є пошук балансу між необхідністю показати правду та уникненням шкоди для постраждалих.

Етична взаємодія з людьми, які перебувають у вразливому стані, вимагає делікатного підходу. Інтерв'ю в цьому випадку – це не просто джерело інформації, а контакт із людиною, яка потребує особливої чутливості.

Серед основних принципів такої роботи – обов'язкове отримання інформованої згоди. Людина має точно знати, навіщо її записують, як і де буде використано матеріал. Вона також повинна мати повний контроль над процесом: зупинити інтерв'ю, не відповідати на питання або попросити вилучити певні фрагменти.

Особливо важливо уникати ретравматизації – не примушувати людину знову переживати найболючіші події. Варто зосередитися не лише на самій травмі, а й на тому, що допомогло людині вижити й зберегти себе.

Крім того, журналіст має ставитися до співрозмовника з повагою: не створювати сенсацій, не експлуатувати емоції, не подавати людину лише як жертву. Її слід показувати як особистість, яка зберігає гідність і здатна діяти.

За можливості журналісти також можуть залишити людині контакти для зворотного зв'язку, запропонувати переглянути матеріал перед публікацією чи надати інформацію про доступні ресурси підтримки.

Загалом, робота з травматичним досвідом вимагає не лише професійної майстерності, а й глибокого розуміння психології травми та емпатії. Від журналіста залежить, чи стане розмова з постраждалим додатковим болем або, навпаки, першим кроком до внутрішнього зцілення.

[Завершення]

Психологічне здоров'я – це не розкіш, а необхідність для журналістів, які висвітлюють війну. Як і будь-який інструмент, журналістський розум та емоційна система потребують регулярного догляду та обслуговування, особливо в умовах підвищеного навантаження.

«Журналістика під час війни – це марафон, а не спринт. І найкращих результатів досягають ті, хто вміє розподіляти свої ресурси, відновлюватися та підтримувати внутрішній баланс. Піклування про власне психологічне здоров'я – це не слабкість, а прояв професіоналізму та відповідальності – перед собою, своїми близькими, аудиторією та професією».

Дякуємо, що слухали наш подкаст, піклуйтеся про себе, і нехай ваша робота буде не лише впливовою, але й стійкою.

Слава Україні!

ДОДАТОК Б

СПИСОК МАТЕРІАЛІВ ПОРТФОЛІО

Інтернет матеріали:

1. Життя на передовій – URL: https://universe.zp.ua/zhittja-na-peredovij/
2. Саморозвиток студентів під час війни – URL: https://universe.zp.ua/samorozvitok-studentiv-pid-chas-vijni/
3. Війна з перших вуст. Інтерв'ю з військовим – URL: https://student24.newmedia.zp.ua/2024/02/06/війна-з-перших-вуст
4. Ключові «soft skills» для розробників у 2024 році – URL: https://www.linkedin.com/pulse
5. Soft Skills у цифровому світі: навички, які роблять нас «людьми» серед роботів – URL: https://www.linkedin.com/pulse
6. Тайм-менеджмент для IT-шників: як перестати мріяти про нескінченну каву і встигати все до дедлайну – URL: https://www.linkedin.com/pulse
7. Чому в повний місяць краще не починати новий проєкт – URL: https://crypopha.r4ok.com/chomu-ne-povniy-misyac
8. Китайські шпигунські чипи або параноя 80-го рівня – URL: https://crypopha.r4ok.com/kytaiski_shpiguny
9. Злам, що змінив вибори – URL: https://crypopha.r4ok.com/zlam-scho-zminiv-vybory
10. Як вас можуть зламати без кліку та сорому – URL: https://crypopha.r4ok.com/jak-vas-mojut-zlamaty
11. Коли навіть комп'ютер втомлюється від тебе – URL: https://crypopha.r4ok.com/koly-niavit-komputer-vtomluetsya
12. Довів себе до проду? Час на перезавантаження – URL: https://crypopha.r4ok.com/doviv-sebe-do-produ
13. 10 причин, чому письменники XIX століття були б крутим девелоперами – URL: https://crypopha.r4ok.com/desyat-prychyn

14. Як TikTok-курси вбивають якість коду на ринку? – URL: https://crypopha.r4ok.com/tik-tok-cursy-vbyvajut

15. Як стати IT-спеціалістом без досвіду і вижити на першому проєкті – URL: https://crypopha.r4ok.com/yak-staty-programistom

16. Коли алгоритми торкаються душі – URL: https://crypopha.r4ok.com/algorytmy-torkayutsya-dushi

17. Перенавчатися – означає еволюціонувати – URL: https://crypopha.r4ok.com/perenacchatysya-oznachae-evolucionuvaty

18. Твій код і твої стосунки – URL: https://crypopha.r4ok.com/tviy-kod-i-tvoji-stosunky

Радіоматеріали:

19. Радіо Heartbeat – URL: https://drive.google.com/file/d/1lW7o_4idJWDEkfZzLJ09DGKhcHZRXC-_/view?usp=sharing

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Рогова Дар'я Сергіївна, студентка 4 курсу, заочної форми навчання, факультету журналістики, спеціальність С 7 журналістика, адреса електронної пошти daryarogova0612@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Етика та виклики журналістики під час війни: як працювати в умовах інформаційної агресії» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ Рогова Д. С.

Дата_____ Підпис_____ Усманова О. В.

ABSTRACT

The Bachelor's qualification paper focuses on one of the most urgent issues of modern media – ethical challenges and professional responsibilities of journalists working in wartime conditions, especially under information aggression.

The object of the research is journalism in times of war. The subject is the ethical principles and practical difficulties faced by journalists in the context of armed conflict and hybrid information warfare.

The aim of the work is to analyze the role of journalism during war and to develop a creative project in the form of a series of analytical and journalistic articles that explore how media ethics can be preserved and applied under extreme social and political circumstances. To achieve this goal, the following objectives were set:
– to examine the ethical norms of journalism in wartime;
– to identify the most common ethical dilemmas and violations in conflict coverage;
– to study practical cases of Ukrainian and international journalists working in war zones;
– to develop recommendations for maintaining journalistic standards during crises.

The paper analyzes key theoretical approaches to journalistic ethics and considers practical issues such as disinformation, propaganda, the balance between truth and national security, and the psychological resilience of reporters. The creative component includes media texts reflecting these issues and aimed at improving the professional culture of journalism.

The scientific novelty of the work lies in the systematic integration of ethical theory with wartime journalistic practice, providing both academic insight and real-world relevance.

Key words: journalistic ethics, information warfare, media discourse, conflict journalism, disinformation, media responsibility, press freedom.